

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.8.2025.355549>
УДК 78.031.4:784.4]:78.071Дутко(477.87)(045)

МАДЯР-НОВАК В. В.

Ужгородський музичний фаховий коледж імені Д. Є. Задора;
кандидат мистецтвознавства, викладач (Ужгород, Україна).

Madyar-Novak, Vira. Uzhgorod Music Professional College
named after D. E. Zador; Candidate of Art Studies (PhD), teacher
(Uzhgorod, Ukraine).

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5178-0639>
veramadyarnovak@gmail.com

ОЛЬГА ДУТКО — СПАДКОЄМИЦЯ НАУКОВИХ ІДЕЙ ФІЛАРЕТА КОЛЕССИ НА ЗАКАРПАТТІ

OLGA DUTKO IS THE HEIRESS OF FILARET KOLESSA'S SCIENTIFIC IDEAS IN TRANSCARPATHTIA

Звернення до постаті Ольги Дутко зумовлене тим, що 2024 року минуло 40 років від смерті цієї яскравої української музикантки, а 2025 року відзначатимемо 115-річчя від дня її народження. У роки німецької окупації та тоталітарного радянського режиму ім'я Ольги Дутко перебувало під заборонаю через родинні зв'язки з президентом Карпатської України Августином Волошиним. Ольга Дутко була його племінницею і виховувалася в родині Волошина як рідна донька. Імігрувавши в Чехію та уникаючи депортації в СРСР, вона змінила в документах рік і місце свого народження (на 1916 р. й однійменне село Пряшівщини) [Мушинка, 2004]. Після розпаду Радянського Союзу в довідники й краєзнавчі словники Східної Словаччини повернуто її справжні біографічні дані [див. Ковач, 1999], хоча в українських довідникових статтях і досі трапляються розбіжності [Мушинка, Сюта, 2006; Мушинка, 2008]. З огляду на відзначення 115-річчя від дня народження встановлення точної дати має принципове значення.

На сьогодні корпус літератури, присвяченої Ользі Дутко, залишається вкрай обмеженим і складається з нечисленних публікацій Федора Ковача [1999], Миколи Мушинки й Богдана Сюті [2008], а також рецензій у закордонній пресі на її концертні виступи. Отже, перед українськими музикознавцями постає завдання більш повного й ґрунтовно висвітлити творчі й наукові здобутки цієї мисткині.

Ольга Дутко була обдарованою та високоосвіченою людиною. У юнацькі роки вона здобула фундаментальну педагогічну, музичну й філологічну освіту. Закінчила Ужгородську вчительську семінарію, навчалася у Львівському вищому музичному інституті імені М. В. Лисенка, у консерваторії м. Брно¹ (Brněnská konzervatoř, клас фортепіано).

---

¹ Тепер — Академія виконавських мистецтв імені Яначека (Janáčkova akademie múzických umění).

Здобула дипломи піаністки, хорової диригентки та композиторки в Празькій консерваторії (Pražská konzervatoř). Опанувала музикологію, етнографію, славістику й дефектологію у Празькому Карловому університеті (Univerzita Karlova v Praze), захистила докторську дисертацію і здобула звання доктора філософії.

В історію українського музичного мистецтва Ольга Дутко ввійшла як музикантка різнобічних обдарувань. Найбільш відома її диригентська діяльність. Протягом життя вона диригувала близько двадцятьма хоровими колективами — дитячими, студентськими, учительськими, театральними, народними, церковними (любительськими й професійними) — у різних куточках Закарпаття (Невицьке, Ужгород), Чехії (Прага, Часлав, Карлові Вари), Східної Словаччини (Меджилаборці, Цем'ята, Пряшів), Хорватії (Вуковарі) тощо. Найбільшого визнання вона набула як диригентка ансамблю старовинної музики «Візантіон» (Byzantion) при Чехословацькій академії наук (Československá akademie věd) у Празі, яким керувала близько тридцяти років. Виконуючи найдавніші зразки української церковної музики візантійського обряду, Ольга Дутко переконливо доводила, що цей шар вітчизняної культури належить до найбагатших у Європі. Разом із професійним колективом «Візантіон» мисткиня здобула першу премію на Міжнародному фестивалі слов'янської церковної музики (1991), гастролювала в багатьох країнах Європи — Бельгії, Німеччині, Франції, Угорщині, Польщі, Чехії, Східній Словаччині.

Як знавець старовинної музики Ольга Дутко писала музикознавчі статті — зокрема «Про новий об'яв (розшифрування старовинних нотних крюків)», — підтримувала творчі зв'язки з українською діаспорою Канади, Чехії та Хорватії.

Вона залишила різнопланову композиторську спадщину, важливе місце в якій належить творам карпатської тематики й народним пісням карпатського регіону (серед них — солоспів «Карпатські косиці» для голосу з фортепіано, «Пісні Підкарпаття» на тексти Маркіяна Шашкевича, хорові

обробки закарпатських народних пісень), духовні хорові композиції великої форми (Літургія «Служба Божа»), інструментальна музика (п'єси для старовинних народних інструментів: ліри, псалтиря, цимбал, сопілки, бандури тощо), а також музика для дітей: дитяча опера «Солом'яний бичок» (у співавторстві з Борисом Левитським), співогра «Скам'янілі серця» (лібрето Василя Гренджі-Донського), збірка «Пісні для дітей» на текст В. Гренджі-Донського.

Створення дитячої музики в Ольги Дутко тісно пов'язане з її педагогічною діяльністю. Вона викладала в початкових і середніх школах, на диригентських курсах, у Празькій консерваторії та Театральній академії музичних мистецтв.

Однак її творча діяльність була значно ширшою: у 1947–1955 роках О. Дутко постала однією із перших закарпатських етномузикознавиць. Ця сфера її діяльності найменш досліджена, тому й перебуває в центрі нашої уваги.

Фахові студії народної музики дослідниця розпочала в імміграції під час навчання у Празькому Карловому університеті. Для дослідження народних пісень О. Дутко поєднала три вищі освіти: музичну, етнографічну й філологічну (славістичну), пройшла всі етапи наукової роботи: збирання й транскрипцію експедиційних матеріалів, укладання рукописних збірників, виконання наукових досліджень, а також популяризацію зібраного матеріалу за допомогою хорових обробок народних пісень. Її етномузикознавчий доробок охоплює рукописні збірники закарпатських народних пісень із території Східної Словаччини, є ще чотири етномузикознавчі праці: «Нарис музичних інструментів Закарпаття», «Обрядові пісні», «Веснянки» й «Гене́за карпатської пісні» (докторська дисертація і найвагоміше її дослідження).

У наукових поглядах і підходах О. Дутко спиралася на здобутки Філарета Колесси та розвинула їх. Як український етномузиколог, вона приділяла увагу історії збирання й дослідження народних пісень Закарпаття, водночас розширила колессівський огляд. Дослідниця підтримувала думку вченого щодо наявності в регіоні культур лемків, бойків, гуцулів

і долинян, однак її джерельна база була значно ширшою: тоді як Ф. Колесса оперував матеріалами переважно з лемківсько-бойківського пограниччя і частково з Марамороша, О. Дутко залучила народну музику з усієї території Закарпаття, що зумовило масштабніші узагальнення.

Як і галицький вчений, вона застосовувала комплексний підхід до аналізу народно-вокальних творів, урахуовуючи їхній зміст, текст, історичні відомості, діалектні, жанрові, стилістичні, структурні, метро-ритмічні, ладові й мелодичні особливості. Дослідниця підтримала колессівський принцип необхідності зіставлення кожної пісні з текстовими й мелодичними варіантами з інших джерел і пішла далі, залучивши не лише українські, а й слов'янські нотні збірники. Як і Ф. Колесса, значну увагу вона приділяла обрядовому музичному фольклору й пісням карпатського циклу. На значно ширшому географічному ареалі, ніж в українського науковця, О. Дутко апробувала його метод дослідження етногенези народних пісень і довела українське походження всього закарпатського музичного фольклору.

Серед перших дослідників народної музики Закарпаття О. Дутко постає найпослідовнішою колессознавицею та популяризатором його ідей у Празі, Меджилаборцях і Пряшіві. На працях Ф. Колесси вона сформувалася як фольклористка.

На жаль, в умовах ідеологічно несприятливого повоєнного періоду в Чехословаччині — закидів в «українському буржуазному націоналізмі» та відмови в публікації етномузикознавчих праць — дослідження народної музики було призупинено, і ця сфера діяльності О. Дутко відійшла «у тінь» її наукових зацікавлень. Та не слід забувати, що ступінь доктора філософії вона здобула саме завдяки вивченню народної музики Закарпаття. У контексті формування регіональної музичної фольклористики внесок дослідниці є надзвичайно вагомим.

Її наукова діяльність припала на період, коли Дезидерій Задор уже припинив фольклористичні студії, а Володимир Гошовський ще не розпочав їх. Ольга Дутко належить

до плеяди місцевих музикантів, які започаткували перші етномузикознавчі дослідження, перебуваючи водночас на перехідному етапі, коли пізнання фольклору ще тісно поєднувалося з композиторськими й диригентськими зацікавленнями. Проте саме вона впритул наблизилася до межі, за якою розпочалося виокремлення музичної фольклористики як самостійної та незалежної наукової дисципліни.

Аналіз етномузикознавчої діяльності Ольги Дутко в загальному процесі становлення науки про народну музику в південно-західному регіоні України здійснено в дисертаційному дослідженні «Музична фольклористика Закарпаття: етапи, постаті, здобутки (кінець XVII — середина XX ст.)» автора цих рядків [Мадяр-Новак, 2021]. Водночас у межах конференційного формату це питання, так само як і проблема впливу наукової спадщини Філарета Колесси на формування поглядів Ольги Дутко, порушуються вперше.

Список використаної літератури

1. Ковач Ф. М. Дутко Ольга. *Краєзнавчий словник русинів-українців: Пряшівщина*. Пряшів, 1999. С. 126.
2. Мадяр-Новак В. В. Музична фольклористика Закарпаття: етапи, постаті, здобутки (кінець XVII — середина XX ст.): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 Муз. мистецтво / Львівська нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. Львів, 2021. 20 с.
3. Мушинка М. І. Диригент і музикознавець д-р Ольга Дутко. *Дукля*. 2004. № 3. С. 36–41.
4. Мушинка М. І. Дутко Ольга Михайлівна. *Енциклопедія сучасної України*. Київ : Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. Т. 8. URL: <https://esu.com.ua/article-19608> (дата звернення: 07.11.2024).
5. Мушинка М. І., Сюта Б. О. Дутко (Dutkkoва, за чоловіком Туркиняк) Ольга Михайлівна. *Українська музична енциклопедія*. Т. 1. Київ, 2006. С. 673–674.